

7 480 (12)

1-100*

480
 and adolescence of the
 Amalala
 25 NOV 1940
 H. Mhlongo
 £3. 480

Ma lusana seluwe iyaba, unina uy-
 sinja. Abutsho tibi atilable. In t Lusana
 lubeletshiswe inombatanyana, nje, neneblane
 nongwe ubadi njengwenina. Inomba-
 tanyana, e, nebeletshe lusana, yona ime
 nje endlini labia la kusinjwa hona
 asinje, asinje, malezane aceje. Itshi
 ma serihala ingane, ayebhise, ayinje-
 tise.

Afike, ke, ninahulu. Alutshatche
 lusana. Alungake, alunake, alusina
 ecamba tilolotelo tathe unwanwa na
 totshi. ma ehala, alolotelwe ngata
 Aphume nalo lusana. Alubekise lila
 nga. Lufifuzela, lufifuzela, lusana, nel-
 langa lungalwati. Nolumwe luphile
 lube bonu! Luhale. Lukhwalite
 luhwinqwa na wumoya lunga
 wati, kube nje.

Atshi ninahulu, "Nalo lilanga
 ngane yenanami (Ayibite ngeligan-
 layo ma beselihona) Boyihlombulu
 nabonyokobulu bakubike uhule nke

yinjoda, noma ube yinombi nanenana mi."

Abe sebuya nayo injwana yaha eye endhimi la kubutha kona bam Angene nalo lusana. Bejabule kabi bam belibandla. Ingane seyihulile Seyiphume kunemwe indlu yangena kunemwe indlu yangena kumwe. Seyinendkwingci. Use-tshatsha umunwe wekuhomba, nina huli. Usegqobota unotha etiko, useyishweza laha esiphonqweni. Ejitshela ethi Au! Unjole ligula lebam waliphuta manje usubambwe yinkwingci? Sebebukele balisa, ino nehle kangaka.

Abe sesuka, ke, yise nombulu ebamba imbuthi, engena nayo. Afike atshi, "nayo imbeleko yaho mahleza" (mahlelo kuyiligama lahe). Ithale imbuthi. Namahleza aphenjoke ayibeke babe sebhleka kona loko kokutshi nalu lusana luva bo!

Ibe seyiklabwa ke imbuti, idliwa
 sihumba sebube kahle sihungiswe
 siphahwe kahle sibe sesediwa
 imbelako yelusana.

Kube kuble ehaya kuhona u
 nwanwa! Nebalisa bamphatshe
 noma ephetshwe yinomumwe, naba-
 mwe bete bato banganyela babe
 bemfwanisa nebannu mafwana
 nabo ehaya.

Bamdalalise bemsinisa ngeliga
 ma lahe nasina ngalo. Kube kuble
 kabi.

Nkomo zoniwa yena watshi
 esehahlele nje, kwaba yihona e-
 tala ingane nefwana naye. Ithe
 tingane take tatiye tifute nina. Ngo-
 kw, ingane yaba uyise nje! Ngisho
 anomo! Ngisho tindlebe! Ngisho
 buso nelihanja! Ngisho sijimbu!
 Ngishoni! Kwaba uyise nje.

Ingane yanele kuphuma nenina
 wayibona ceje yise watshi Au!
 Ngate ngatitala nohlanje. Li-

gama lelusana kutoba uNjaba!

Yahlabwa imbuti yembeleko,
Itshe seyidliwa, Yomotoniwa
watsatsha ingane yabe watshi
"nami ngitoki ngitiphatshele lenga
ne nefwana nami kangaka. Ngi
toyipha inyama le idle isheshe
ihule siyambe siyoshela!"⁴⁴

Bahleka banu besifatana!
Batshi, "Ake nive, ke, Yomotoniwa
Uqabanga kokutshi lusana luya
yidla inyama. Lusana abu-
yidli inyama. Nelite leli!"

Sebebunye behleka kona loko
banu belibandla kokutshi kanti
Yomotoniwa utoba uMtanga
nonyani, ngoku engakwati ku-
da nokudhiwa yihusana!

Yatshanjeka impela, ke, ima-
mbana le newuNjaba. Yakhula
kakhle. Yahlambuluka impela:
Netisiva tayitshanja impela ya
ba umbemi wesiva nayo.

2.

Ingane yejwayele kutalwa emnyame-
ni wenyanga. Kunesimwe sihatshi
kutshi ngoso yetshwase noba yingo-
mhlomamwe.

Ma seyetshwese, ke, lusana luya
hiphwa luye koboniswa luqezu lwe-
nyanga neshu. Itshelwe inyanga
kokutshi nanjo ingane. Nabakasi
mabayibeke. Kube sekubikwa neligama
layo ingane. Limiwe, batshelwe bakasi
kokutshi ligama nalo lengane. Bayon-
de boyisemhulu, baphungelenemi-
huhlane. Kuqetwe ihlahla nga
lengane.

Naye njaba watalwa e
mnyameni waMasingana
Kwalatya busuku babum-
we. Nganobesibili, yetshwa-
sa. Ninahulu wamitshatsha
waya komqela ihlahla
enyangeni. Wayitshela koku-
tshi ligama lengane litolan-
njelay

Ematcheneni ingane ayite inga-
yiswa hona, ukute yejwayelane
nabohoho bayo. Yili wela lojwa
neliye litshi ma kubonakala ko
kutshi lihlabetile lembelwe
enyango. Leciwe yibanu na-
bangerayo nanabaphumayo. Na-
nelimwe liloku liyogetelwa
hona, kwejelwa kokuba linga-
veli kokutshi lafelwa yanelimwe.
Lingalihumbuli.

Na kufe ninahukhi, noma
nyisesimbulu noma yililungu
lehaya nelitshile, ingane iyaho-
mbiswa ma esetoya kolahlwa.
Loko kwejelwa kokuba ingane i-
ngahlali inesitungu sekutshi
umamu wehaya nyengaphi.
Babe sebhafuna sicunga ba
yihwifa ngaso kwejelwa kokuba
ingahwabi ibune ingane.

Kojwa, ma kufiwe kunomu
mwe umuti, umdetane ayi
esijumbwini yena. Ngoba unengane.

Ingane aitchanji ka bona kufa.
 kuye kutshi nabamu behaya na
 basuke beyile bagete eje efulemi
 babe seke tihwifa ngeicungu
 ngoba batofike baphatse in-
 gane ehaya. Ingane ke aji-
 lafuni lusidi. Luyikufa kuzo-
 na.

Kojwa kuzedeka kufive
 kubo ka mshakazi, kolonina
 mengane. ma kukejute, um-
 dezane uyayishiya ingane
 angayambi nayo. atshi ma
 esefike wabona, wahala, abu-
 ye. Endleleni abe sicungu
 asihlafune atihwife ngaso
 wohe utimba, naketandleni.
 abe sehama nemabele, e-
 phungula tihloko tawo yiba
 na ingane itongela libele
 nelihle.

Ma kukeje futshi uya
 yishiya noma yitishuku

netimbili, basale beyiphutisa
amasi.

ngoba ingane yisangoma.
Noma kufe sibhobo saho kuje,
wena ungati, uye ubikelwe
yingane. Ihale, ihluphe, ihla
mbulule, ihabalate. Sekutotshi,
ke, uve kokutshi kani kunjenje
kulimele sibaribani ekutshini.

Ufati ebeletshe akufuneki
aloku eyamba nengane ehlane
nyalo. Kuye kuqokwe umunni
notoba umtanyana wesombi
wengane. Kunesimwe sihatshi
kuba uninahlulu wengane. Kune
simwe sihatshi kuba yinombata
tana yahona ehaya. Kune
simwe sihatshi kufunwe inga
ne kunomumwe umuti
netophatsha ingane umwaka
wohe. Ihole imbuti ma ingane
seyigijima.

ngoba nina wengane ku

yatwa kokutshi unemisekedi
 nakehaya kudliwa ngaye. Ne-
 ngane futshi bayayitshanjai. A-
 kufwanele iyambe incamulai
 tiyalo ehlane wenina, ihogela
 yohu imihonjo, lakuyamba ho-
 na nina, ngoba kuyona ku-
 yamba yikufa.

Futshi nahona ehaya bayi-
 tshanja bohe isatshwe. Ma seye-
 jwayelekile abavumi kuyibeka
 bayala. Ngakoke, itatwa ceje
 ihule ceje, iphumele kubantu.
 Ino yekucala, la kudliwa
 imbuti yembeleko yayo, kuye
 kuhlanganiswe injaba yekutshi
 ubani untantyana walengane.
 Ma engatsholakali ehaya, aye
 kofunwa kunomume mutix

Njab, ke, ma eseyingelisile
 ingane nina, ayinike unta-
 nyana notohlala nayo ayiphu-
 tise amasi ma isilambile, ayi-

beletshe, ayiphiphe ma injile.
Ayede koke. Ahlabelele ayitshu
lise ma yotela, ayilalise,

Njenga Nombikati, ingane
ya mangubo. Kwakusekanjiken-
fika titimela ehatshi kwelive.
Wasicamba Mangubo silolotelo
sengane yabe watshi:-

^{DC}
m | s : - : - 1 - : 2 : s | f : 2 , : - 1 s : - : f | m : r : d
juju ----- lastimela, wo! juju la ju

r : 2 : t , | d : d : - 1 - : : m | s : - : - 1 - : 2 : s | f : 2 , : - 1
ju la sti mela ! juju ----- lastimela

s : - : f | m : r : d | r : 2 , : t , | d : d : m | r : r : s , | d : d : a
wo! juju la juju la stimela wo! ngalena kwena

~~naba kphona na yihlo~~

d : m : m | s : s , : s , : s : s | r : r : r | r : m : f | f : m : m
naba kphona na yihlo ngalena kwena naba kphona na yi-

m : - : d | m : - r : m | f : - m : f | s : - f : s | 2 : - : - | - : s : f | m
hlo jili ka wena bangimbone ngeme hlo wema

m : s : s , | r : m : f | m : d : - ^{DC} s : - : ||
me we / mame, wemame / wo! ||

Mkecwa wayeye egoli emalini.

Wewa ngebaneu bemngenga. Bemnga
ngela liyoyini. Bemshela koku-
tshi umune ufike anikwe tiwa
laha evinkilini lekhwabo anikwe
nenyama nashukela. Adle.
Agibele sitimela. Ayambe e
phiwa kudla koke nokumna-
nji adle esitimeleni. Nake-
mbili uyofike adle tona tiwa
Angene nje emgajini wemali
asebede hona.

Kotshi, ke, mhla eceje si-
hatshi sesivumelwano, agibeli-
swe sitimela mahhala, atofika
laha emahaya.

Ma esefikile la emahaya,
utofike anikwe imali yabe
agojike nayo, aye konyoba.
Ngoba phela isiva iyacomwa
nje noma isinomshakazi.
Isiva ke yimahosi. Namkecu
watshanja kuya kosebeda imali
ake anyobe ngayo, anganyobi.
ngetomo tojwa netimbuti.

Washiya ufati emitshi. Wata wa-
tala ke ufati, utala nye ufati
mkecwa amho, waya emalini.
Wayamba nesitimela.

Leno yaba uhlola nakubam
kokutshi mkeqwa washaza ne
nanomum washiya embeke sion
wayamba nesitimela, ke, ngoku.
Wayamba watsi nya emalini.
Abam bajingiswa yikutshi mke-
qwa useyambe efuna imali
yekweyani ngoku ufati esemtho-
lile ngetomo. Pho nokungqono
ubengeteke ufati wesibili amlo-
bale ngetomo ma efuna sithembu
, angate ashize unanomum esi-
nile aye koteka imali, ayambe
nesitimela?

Kwaba uhlola ehatshi kwe-
live lahine, injaba neyejina u-
mkeqwa.

Na mangubo waneli wayitala
inganyana yake nesinileyo, wasi-
haya sibolotelo sake sesitimela.

Nanoki wunombikati kutshi no-
ma bekuthala, kunele kuve nje umuntu
esihlabelela silotelo sako sesitimela
kutshule kulalele. Kute kulale.

Yise wafika sekugijima. Kwa-
cala kwamexwaya. Kwate kwakuye
kwamejwayela njeke.

4

Ingane ayiyambi nerina njalo
ngoba kwesabeka kokutshi itshabula
Ingane ma ihabulile ayelaphiki.
Nemwe iyafa. Nemwe ma ine-
hlahla ihlangane netinyamatane
isinje.

Umdlazane uye ayambise
kwehati nowaliwayo. Agijime.
Noma eya esebedini esimwini, a-
gijime afike akhwaphukhwaphute
ahumbule ingane. Noma eye ko-
tshota agijime ahlakahlakate li
shucwana agijime, aphutshume
ingane. Noma eye koha amadi, noma
eye kopula noma eye kumuphi usebe-
di nyashesha aphutshume ingane

ne. Atshi endleleni ayambe e-
wehama amabele, ewaphambanisa
endleleni ewaklatisa. Ma ejenjale
ingawaphungula, udida imihonjo
ingeti enganeni ma seyinqela.

5

Sihumba sembuti nesiba yimbe-
leko yengane sihlabwa ehaya yiko-
yisemhuli bengane, hasiphale. Ma
bengaseho, ke, ninahulu ihlela
nerjodana yake, yise wengane.
Kubonisiwane imbuti nengafwanela
kweda imbeleko yenwanwa.

Kunesimwe sihatshi ingabi
biho imbuti yesihumba sembeleko
ngoba niyawati majoja tiwane.
ahlala ebeke kokutshi ufati we
tela kutala ngoba watshengwa
ngetomo. Ma etele akubongwa
nakubongwa ngoba kutobongwa
ni ma umunni ede usebedi wake
natekelwa wona? Nabamwe ba
ngamhlabeleli nesihumba se-
mbeleko lesi sojwa

Lowo, ke, nosuke erjalo nye
 atshatsho 'sikumba sahe nasuke
 ekade ecwale ngaso amabele nge-
 sishatshi emitshi. Afune lusungu-
 lo asitshunge sibe yimbeleko
 abeletshe ingane yake.

Amajoda awanaki luteho. Ingane
 at ayibone kokutshi iwumunu ma
 seyize kogana. Abone ufokati esenge
 nisa tomo. Kube yihona ebongayo
 kokutshi kani atala.

Ufati utiqikitela ino yake
 yajwa nye kusekungane. Injoda
 yona ibe itihungela butshongo
 nye. Noma ingane inehuhlana
 injoda iyatihoncela nye esu-
 ku ufati ahlala kuse eboja
 egeta ephutisa eda koha.

Ma etshi uyayivusa etshi
 ake imhlalise imbonise u
 huhlana, kube uyatihleka una-
 nomunu. Ngoba itomtshela itshi
 usebedi waho lowo. Mina ave

ngakulobola ngetomo ngikulobolela
kokuba ngitobuye ngingalali
uhona wena. Ngovaka ekuseni
ngiyengangeri ma kuyikufa
loku, nokuphetchengane yami.
ngiyeke ngilale. Isike itihonca
le injoda.

Ufati, ke, abone kokutshi ku
fwanele axole ngoba nempela wa
lobolwa ngetomo. Angate one li-
gati lahe ephambana nenjoda
ngelite, ato aphambanise uhukla
ne nte ube yikufa enganeri.
Atihlalele yeywa unanomunw ayeka
kusebedela libwamama etshuku-
tshelala injoda itilalele.

Imbuti, ke, yembeleko yonwanwan
nye ihlabwe esehulile. Sihumba se-
de imbeleko. Kusikwe masweswe
esihumbeni sembuti ahize ngawo
namamwe awafake' laha ethlakab-
ni. Kutshi ke ma kuhona timya
matane netitshanja kuboshetela
tithlakaleni nakeqaleni, njenge

kwelapha kwenyanga leyo neqobele
unwanwa timyamalane, tibophwe
ngasona sihumba sembuti lesa
tibe yilikhudu kusona.

6.

Ingane ma ivuka ekuseni unina
nyazitshatsha ayigete. Ngoba phela
inesigee sayo laha igetelwa hona.
Abe seyingelisa ke. Ilale, eseyigqo-
bile ngemafutsha, umfuma wayo.

Abe seyilalisa, ke. Eya efulesi-
epheka, eshanela, eja koke, nekusila,
nani, nani.

Umtanyana ke usehleli elinjile
kokutshi utotshi angaphaphama u-
nwanwa amtshatsho, amphutise li-
gala lahi ngenjebe. Abe semphatsha
amdlalise hona esemngane, nje. Abe
emhulumisa, emklabelelela, emsinis-
emweda koke, abuye ambeletshe,
ma elala abuye amwendlabele, am-
lalise.

Abuye, ke, nina. ma esebuyele
kuba khali ma efika ingane yesutshi.

Ayitshatshe ayibone kokutshi ye-
sutshi. Ayidlalise, ayidlalise, ayi-
ngelise. Ma nina, njalo eloku
efika ingane ilambile, ihala, loko
akumphatsi kahle. Uye abone
kokutshi umtanyana amphatseli
kahle. Ayiphi ingane ma nina
engeho. Ma kuyingane, isuke
iliphute yona ligula lenwanwa

Leyo njaba ihulumwe ka
hulu ehaya. Ayabwe umtanya-
na kokutshi ingane kahle a-
yiphutise ligula, ingane ihule,
kumbi kokuba ingane inga-
phuti ngoba ngeke ihule. Atshe-
lwe kahle kokutshi ma ehlulwa
yikuphatsa ingane utophelwa
usebedi gqayibali imlati.

Ma ingane inya, umtanyana
utshatsa bulongwe asinje ngabo,
ayambe aye kobulahlala, agete tandla
take, aphinje atshatshe ingane ayi-
phatshe.

Ma etshatsha bulongwe buekusi-
nyela ingane, ubutshatsha burje-
ngoba buphume eyomweni. Ang
avumi ma buhlangane ne-
bwani noma yinobukuhlata
noma yinobomileyo. Ngoba
ma esinjela ingane, ehlanga
nisa bulongwe nebواني,
utokona sisu sengane. Bwa-
ni abuyiphatshi kahle ingane
esiswini.

Ma bulongwe burgeho,
~~umama~~ uphipha ngecuba.
Ashanele ngemahlamvu ekuphipha
natwaha enyango. Umthithimbili
uphiphisa kahle kahulu ma
uhona.

Ma ingane ilala, buye buyi-
lume butshongo. Ihale. Ma isele
okumtanyana, nina engeho, uye
ayishishitela mtanyana. Ahlabe-
lele ligama lekuyishishitela, ijijie
teleke ite ilale. Kunesimwe si-
hatshi ayibelelthe, ahlabelele nayo

ehlane esina, ite ilala. Ma sejilele
ayehlise ayilalise kasi, ingate ye
jwayele kulala ehlane, ngoba
funa ibe sejuwuka la etshi u-
yilalisa kasi.

Kani kuhlle ingane kuyejwaye
ta kulala kasi ngoba umtanyana
uke atshole nelitshuba lekuba
atedele tino take.

Mangabe ilaliwa unina, ingane
nye itshi ingahumwa yibutshongo,
buhlohlotele emehlweni, ibe se ihala
nina ahipha libele ayingelise. ~~It~~
ngela ingela ite ilala. Liwe eno-
mweni. Ingela njalo nina
seyendalele wayilalisa kakhle,
wayambesa ngenqubo yake.

Ma seliwile enomweni libele, abe
sevuka kakhle nina ayishiye ingane
ilele. Atisebedele.

Ma ingane iqhamile, kushanyelwa
ngeshanelo. Ma inyile iphiphwa umta
nyana wayo. Noma ibojwa, umtanya-
na uShatsha bulongwe: Itshi ingaphu-

buta iceje, asinje mtanyana.

Ma kuhlwile, ilala kunina ingane. Kube mnarji yini, pho, kumphefumulekwa yibusana lusaphesumula lusheshise. Lusongele ejite. kuwena. Lulale kutshi nofo. Lubku kuvuka nye ngetihatchi kuhushute lubambe ingono lunqele. Lwesutsho lulale luyizeke itawele ingono. Nawe nye ujabubkabi ma ubelutsho ebusika ngoba awngojoli, luyafujumeta lusana.

Mamfayela yena wayengerayo ne ngubo yekulala. Watala. Wayenesiphukwana nesiphela ingane. Wayele a base unilo wawe nye alale nengane yawe ajubuke lubala. Abuvanga busika.

Ufati nonelubisi noluningi lwekungelisa ingane akubi ufati nomhulu, nonemabele namahulu. Kuba ufati nomngane nonemabele namangane. Nonemehle nayima ngqumu, nanetigobe. Lowo ke wu

fati wempela Ungeke utisole ma
 utshatshe yena. Futshi ujwayela
 nekuba nehlotiyo nehle. Kanti
 laba nabaye bakuhuphale babe
 netisw netihulu babe nemabele
 namahulu, kudla kuphelela ebu
 huluwini babo amasi angabi biho.
 Umunwabe yisigqala. Ingane yabe
 itshi iyangela ibuye ihale nalo nje
 libele enomweni, kanti ingane idon-
 sa ingono nje akuphumi butsho.
 Kanti ingane iseyinqane nje, ayika
 fwaneli kuhceja libele.

Lengane, ke, yemunw noyisi-
 gqala, isitwa yikuphuza amasi
 noba yinqumbe. Ite yetsutsho, ke,
 seyiphutile.

Kanti umunw noyisengwa-
 kati nje abe nelibele nelinqane
 nje kojwa ligwanse. Ingane ma
 isengane yona ingaliceji. Ite ibe
 njala nje ingaliceji. Kojwa nekudla
 ikudle noma ingela kunina.

8.

Akwejiwa nelite kokutshi ingane
yanomumwe ufati ingele kunomimwe
ufati ngoba akufwanele. Yino negadwayo
leyo. Kuba yilowo fati anqelise ingane
yabe. Ma ufati eyisigqala, ingane yabe
uyiphutisa kudla kwayo. Yinjaba
yabe leyo. Kushona yona injoda yabe,
yona yalobola sigqala. Amuko u
fati notoyeka kunqelisa ingane
yenzoda yabe alibale yikunqelisa
ingane yisigqala.

Phela nabamwe bafwana ma
behetha ufati, baye batshanje inomb
neyimbwikipimbwikipi, nehle, neneme-
hlo namanqane, nemabele nama-
hulu. Batshi ufati ke lowo.

Titonele niggagge nje, nalowo
fati, utisole. Umum nomhulu
uyasinjana. Futshi uduma na-
kesuku nilele uyabanya. Wumum
wani umumu notshi uyangona
ungamceji? Ediwa yibuhulu bahe?

Jumunu wani notshi ma utshi
 ulala naye ke ngoku kusuke
 ukhaba wesisu sahe utombota
 inyamatane yaho? Ngoku, utotshi
 nawe ujahile, kube yihona
 utatuhula ukhaba, usebeda?
 Waphu! Suka! Uyibo injaba.

Ufati kufwanele abe mngane
 abe yilukhedo ngesisu, angabi na
 ma'bele nje, abe mangane nje
 abe tibidi nje. Noma emuhle nje
 futshi kulungile. Noba enama-
 ngqumun ngemehlo futshi kuhle.

Utshi noma umgona umunu
 umtshi khanku, kujele nehlidiyo.
 Awati yini kokutshi kudla noku-
 ngane kuba mnangi kulwambuleke
 ? Kanti kudla nokuphekwe ngembita
 nezulu kuba juma?

U Beka ngengane. Utshi ma uji
 dlalisa ihleke, ijabule. Ube sewuji
 tshatsha uyithi khanku! Igxuma
 ijabule! Nawe uyigone uyidlalise
 uyicabule. Ijabule! nawe ujabule!

Kube mnanzi, ke. Ino iyingane
 uyisobotele. Nofati ke mubhe enjalo
 ngoba futshi uba lula ufati emngane
 ayicocacoe yohu imisebedana
 yaho, nebanu babongi batshi
 unanabani waganwa ufati
 mpela.

Ngako ke umunw uyatingelisele
 ingane yahu noma eyisigqala. Iyi-
 nyaba yahu nenjoda yahu leyo bona
 balobolana ngetomo.

Kuphela tinnyanga netimbili
 ingane ihleke. Ngeyesitshathu, ke,
 isiya thelekwa, ifunja kuhlala. nge
 yesine neyesihlanu, ke, isihlala
 ngempela. Ngeyesitshupha isi-
 lala ngesisu ipatalale. Icala kwi
 khasa. Ngeyesihombisa neye-
 ngxongo iyakhasa. Ma ineli-
 hanja nelilufa amatingo ase-
 phumile. Ngoba kunemwe acala
 tiyisitshupha. Kunemwe tiyisi-
 lombisa. Kunemwe tiyinyongo

Ku^{ne}melihanya neliluhuni, ke, amile
ngenyanga yesishuya galolunye
noma ngeyelishumi, noma nge
yelishumi namive noma ngo-
mwaka.

Nawo, ke, a phuma ngeyatcha-
to. Ngoba unwanwa ma eqhuma
kuphetcheka sitshakathi kuyena.
Nomumwe ahabalate nomumwe
ahwehlele. Nomumwe abe nohuhla-
ne noyisiminyaminye nje. Awukwe
nazyikuhfutela, (luhlabo) nomu-
mwe atshele tino netiluhlata.

Wohe, ke, lohuhlane utsha-
mbiswa yim'ahambi. Kubojwe,
kuphutiswe kugetwe kumukwe,
kubemwe, kwedine kobe.

Ma iphile kahle ingane, nge
yengxongo inyanga isuka sejima
scatshule ngeyelitshoba. Ngeyelishumi
iyambie, uyaphala umwaka
isiyagijima.

Ma isuki sejiqaga ingane,

ibuye ibambelele etinyweni. noma
iyambe ngehijonga lwendlu. Ite
ifunje. kuma yojwa. noma se-
yima, ima, ime, igaqe. Ibuye i-
yambe ngehijonga noma ngetino.
Ite icirise nje kuyamba isaloku
iyambe, iyambe, ibuye igace.

Ma seiyamba, ke, ingane
iyahulumana. Iyafunja koke
kukhuluma nokukhulumwayo.
Igangile! Iyagijima ihiphe tino
netifihliweyo ite nato itotisakata
kasi.

Uhute. Ikuyeke loko, itshatshatshane
nokumwe ikone. Uhute utshi
yeka! Ngitokushaya. Nayo itshi
obushaya!

Kungene umunni. Umbingelele
utshi, sakubona! Uaphila? Nayo
itshi, sabona! Aphiya?

Ma iphatshwa yisalukwati, kuya
phela kweluka amaqansi. Ngoba
nani niyati, salukwati zona seda
sitshwebu se kushaya tukw.

Sihlale kasi ke seluke luhuko luas
 Ingane, ke, ma seiyamba, ayiku-
 funi loko. Itotshi, Asambeni. Sukuma
 sambe hulu. Ibone kokutshi ulibele
 ibe seiyamshija. Iyambe iye ko-
 ganga ngetino. Sitshatshe sitshwele
 salukati simshaye. Sitshi ngitoku-
 shaya! Abaleke naye atshi, Abu-
 shaya!

Khalugcuphe wayesehluphekile
 yingane yamankuntweyiphatsha.
 Kojwa wayengahlupheki kwakum-
 nanji kona loko nje.

Iphilile ingane! Igangile.
 Kwahle, ke, kwakukaje kuhona
 tingane tenjodakati yake. Yayi
 felwe unyeni. Yabuyela shaya
 yase ibuye ibitwa umbuluwe
 wayo eya koyingena. Yayamba
 nato ke tingane

Letingane tatikaje titshi malume
 kuyise wambocongwana. In ngoku
 mbcongwana ithi kuyise malume
 ngoba tingane tenjodakati kaje ti-

Itshi malume enganena kunyisabo-
mbocongwana. Jayamba ke letingane.
Tiyamba njalo mbocongwana yi-
hona ecalayo kuhulumu.

Yenake etshembe kokutshi ma-
lume yiligama leyise. Enele ku-
mbona nje ehamuka, atshi, nang
malume! nang malume! nang
malume!

Ujafika malume lowo, itshi
ingane, "abushaya malume! Itsha-
tsha sitshwebu saninabulu rya
koshaya yise. Neyise atshatsho
injuku avike. Nganemwe a
galele. Bangweke bangweke
bahatshale. Bahlale kasi. Atshi,
sabona malume! atshi yise yibo.
Atshi baphila? Atshi yise, ngi-
ngeva wena! Itshi ingane
ngezawena! Bahleke.

Itshi, Hlabelela malume
abe sesho ligama lekusina ke.
Ashaye tandla. Isine, isine inga
ngoba ninabulu nibe ayishayela

lohe tigenkle leti, ngoba waye yiligagu. nengane ingewe isa-sina. Iwasina onke amagam lawa. ngoba yayingasasini ngesijudutelo sayo sojwa, ngoba yase yinjala.

Kufike tingane netimwe. Bayambe naye baye kodlala. Koko nabakuhulumayo iyaqoshela ingane. Ifike kuninahulu ihulu kunesimwe sihatshi iyafika seyi-lambe ifile yindlala. Ibe se ingena nenyango wohe, itshi wuzahulu wudla! Ithale! atshi ma-elibala imfaka impama. Idle ceje iye koganga. kuhutwe kuhutwe.

Kwatshi nganelimwe lilanga dada boyise wamtshatha mbongwana, wavakashela ekhwalike lisonta lohe. Kwaba yinesihulu situngu lesi kungasahutwa lutshe. Wabuya ceje bejabula.

10

Nganelimwe lilanga mboqong-
wana waya kodlala netingane
ta masontshishi, bo mtusu na
mpipi. Bona, ke, uya belama
mboqongwana. Bona ke baye-
lamana, futshi.

Amuko na masontshishi
kwake. Babojwa nye banwanwa.
Kusuka mboqongwana uqosha
lilongwe ushaya. Mtusu, e-
dlala yena. Mamo! Mtusu
watshatha induku wayiva-
ngqula kakubi ingane kune-
tingane timlambo. Kwajimba
yahala ingane, kwangathi
iyafa. Bahelene nye. Seva
salukwati nesimphathayo.
Sagijima! Safija ingane
yomile! Sayitshatha! Kwa-
yihona ihala yate yaba
nesilingoti.

Sesiyabuta salukati ku
mpipi yena nongatshi mjayana.

sitshi, "Ingane yami idliwa yini?" Atshi Mpipi, "ushaywe umtusu kaje emcalik wam jikijela ngelilongwe."

Sitshi salukati, "Au! Ate abulale ingane yami kanga ka! Au! Au! Ingane idlala nje? Ngitohulumisana ne nyoko."

Njengoba etshetha nje ninahulu, nangw mboq-
ngwana ebingilika ehlela kasi etshi, "Mtus! jima mtus! jima! jima!" Sebe sishiya hona lapha salukwa ti sitshetha sebegijima beya kodlala banwanwa.

Uesale yeywa ninahulu. Naye usebuye ebona kokutshi ingane azi limalanga, betidlala, nje, tingane. Angabe ~~esay~~ esaya kotshetha kunabo-
Mtus. ngoba naku sekuphelile etinganeni. Sekuthetha salukati sojwa, naso sediwa yikuzuga.

Unwanwa uhula ahula a Bamwe
 wuhlane. Banwanwa bohe baba
 nawo uhlane. Nomunwe u
 phatsheka kabi ngesihatshi sekun-
 ghuma batshakathi. Baye baphethu-
 le sitshakathi ngehatshi kwenwanwa
 ufike ingane itshela ino nejabula
~~leh~~ ihloko ngekunuka. Nemwe
 itshela tinambo nje. Nemwe itshela
 ino neluhlata. Nemwe ijubuleka
 njalo njengekweda kwehlane.

Kube sekufuneka amahambi
 esitshakathi nabojwa ngentusi ye-
 yomo. Unwanwa umhwele sihatsha-
 na umyeke. Kutshiwe kuhle koku
 ba nwanwa ahwele uhlane, ngo-
 ba melibwe alifuneki.

Ma ingane yotela, iloku itshanya
 kulala, isuke idliwa wukhondo. Ahona
 ke amahambi emhonyo ayatiwa. Ingane
 ikhamelwe ngawo emehlweni nake
 tindlebeni narigakasi kuwona
 omobili.

Ma kuyikuhwehlala, kusuke ku-
bangwa yisitshakathi. Tohe tifo te-
bunwanwa tiyatiwa. Nemahambi
ekutelapha futshi ayatiwa.
Ngako ke ma kuwuhuhlane
kuyelaphaka. Ma kuyikufa
ke nokutunayo, kute kuyitshu-
mbe ingane.

Ngoba futshi ma ihabulile
(ikhozwe tityamatane nengashise
lwanga ngato), iyaphutshunywa
kucobwe tityamatane, imkhiswe
ikhothiswe, igqobwe ngato.

12

Ingane yayiqhuma batshakathi
ngedasi kucala. Kube layo ngane
ivile. Kwakunganjile kokuba
ingane iqhume bathakathi nga-
hla. Ma kwejikile loko, kwakube
layo ngane iyatibonakalisa koku-
tshi ayimunw walutsho. Ito-
dlula masinyane. Nempela
loko kwedeki. Isuke itibonaka-
lisa kungaphili layo ngane.

13.

Ma ingane ikhathattwa yikughu-
ma, akutlwa. Kutshiwa yimatinyo
kuba sekutshattwa tihlamon tetshi
Sengihohliwe kokutshi kwaku-
tshiwa wutshi muni. Kojwa ma
ngabe ngihumbule ngobuye ngi-
ritshele.

Letihlamon tingwen. Jatiye
tibobome. Tihunywe njengebu-
hlahu. Nabamwe batixube ne-
buhlalu nobuhlophe. Batēde ti-
be yilugweje. Batifake ingane
ecaleni noma yikesinceni.
angabé esayikhatshata ke matinyo
ingane.

Nabamwe batshathe litinyo
leyomo balibophetela ecaleni
wengane. Angabe esayikhatsha-
ta ke ingane, matinyo.

14.

Kwakunye kwedaka kokuba
kuba hona ingane nengeliwa yi-
nomumwe ufati kuweyanomumwe

ufati. Loko, ke, kwakwediwa yi-
kufa. Kunesimwe sihatshi kwakwe-
deka, mohakazi abelethe ceje a-
fe. Lusana luphile. Lutshatshwe
urina wefwana, alungelise.
ma esemsha, asuke agwanse.

kuphume intisi. Ingele ingane
Kube sekuba ugena, ke, ni-
na walengane. ayinqelise, ayi-
phutise at ayisuse njengetingane
tohe. Sezigijima kuje.

Leyo ngane nesuke yediwe
njalo ayibe isaya njawo. Iba
ekarinahulu, nje. Mangabe u-
fwana egarwa yinomumwe
ufati, lowo fati angeke ayitsha
the lengane ayede eyake, nje-
ngetingane tenyoda yake ne-
tashiywa urina.

Yona iyohlala kunina-
hulu ite ihiphwe yikugana
na kuzinombi. Ma kuzisiva
yotekela karinahulu.

15

Uwanwa wematibulo, yiyosana.
ma kuwufwana. Yiyosatana
ma kuyinombi.

Labanwanwa baholwa yi-
misebedi. Phela basuke bese-
neligunya boyise nerina. Be-
cala kute katibone kokutshi ka
yibanu. Ufwana usheshe eluse
asebediswe yohe imisebedi
nesebedwa uyise. Abambe
nelubaga. Athumwe na-
ketinjaweni. Ediswe yohe
imisebedi le.

Nenomlatana futshi. Ipha
tha kubeltha tingane terina,
ithumwe efuleni, ithote tuni,
isingo tindlu. Isile kudla
ipheke ihe amadi, yede tohe
tino leti. Nakemasimini iya
lima ihlakule, ilinje nema-
bele. Ishaywe itshethiswe la
ivilapha.

Ifuneka kokuba igadwe na
 kekonakaleni. Ma ike yemi-
 tsha yemitshela ehaya, nofwa-
 na ma eke wemitshisa nje, tohe
 tingane netita emva kwabo
 tokwemitsha, timitshise.

Ma yise efa, ushiya iyosana
 isale ime esihundleni setinjaba
 telihehla. Yenjise amanombla-
 tana. Ikhokhe tikwebeti teyise
 yondle tingane tekhwabo ne-
 nina. Ihulumelinjaba tohe
 teyise. Netiyimagala nareti-
 ngevi tiyimagala. Ma umu-
 nu efa washiya iyosana; usuke
 eshiye injuku ebandla.

Uwanwa wemagqino
 uyena nonesichundla nesihle.
 Uhlala eyingane njalo! Etetama
 ebeketshwa noma esemude nje
 kutshiwe yingane le! Neno-
 mbatana ma isihlose mabele
 ayabeletshwa, kutshiwe yingane
 ne le. Kushiso lithunjana.

Tohe tino netimnanyi tinikwa yena. Tohe tikhokho tiphela ku yena. Ma uke watchi uyamshaya, kuyatshethwa, kutshiwa ushaye ingane.

He yenje kutshiwa yingazayisebedi lutshe. He igqwalise sifuba ibelethwa. Ilala kunina. Nayo ubone se yisitakele nje ngoba iva itetemiswa. Ihe seyitema. Nemwe kute kube sengathi ungayijhummisa ngenjuku, uhiphe kutefa loku.

Ingane yemagqino kutshiwa yilithumbwana. Yikona, ke, nje, litetemiswa nje, ngoba yilithumbwana lenina lekugqina. Kuye kweyise yini! Yemajoda! Sengathi umum anganikwa kona akushaye. Kweyisa njalo kwethembe kuthethelwa! Utshi noma utshi uyakushaya, ushaye uyihlo nonyoko naye akuthethise akwelite ngoba udlala ngenane.

Gasho ingane njalo bahulumana
ngeno nendala, ndala!

16.

Umunu atedeli toke tingane tahe
amajili. (Phela lijili nyati ko-
kutshi kwakuryikuba kusilwe
lijiki. Umunu ameme tihlobo
timsilise.

Kufike lilanga lelijili se
lilungile lijiki. Umnumzani
ne ahlabe iyomo, ~~ameme~~ a-
banu batoda lijili. Afike
ahiphe tnyamba baphuze.
Abe sebakomba esibayeni, ke,
banumzane bayokosa hona.
Bafati bona bese enyango. Ku
ahwe ke.

Kuphume lijiki kuphuz-
we. Ivushwe yekuphekwa,
yephulwe. Umajoda ange
ne esibayeni. Adlele hona
eyawo, nehloko. Bafati ba-
dlele enyango eyabo, nemnyel
keto.

Phela enjabeni yelijiki, tihlobo
 timemwe kabili. Netimwe time-
 melwe kuletshwala lijiki tililetsho
 netimwe timemelwe kokuba kuto-
 lawulwa abantu baye koliphutela
 hona.

Kutshu ke, leli nelilethwe
 yibantu, liphutwe kungaka
 lawulwa. Ma sekulawulwa
 ke, sekudliwe inyama yaphela,
 kulawulwe lijiki nelisilweyo,
 laho ehaya, kanye nakemitini
 neberjisilele silawulo. Balawu-
 lwe, ke, abantu. Baye etilawu-
 lweni tabo. Baphuze, ke, basina
 bagojuke. Kube liphelile lijiki.

Umunu ufike atale. Atale
 atale, atale, atale, abone kuyam-
 le bisa kwekutala kwake. Neku-
 thi ufati utala kahle. Nekuthi
 ufati uyamiselwa ngoba efelwa.
 Nekuthi ufati uyaphuphumisa
 etiswini. Nekuthi tingane ti
 vile, nekuthi inzalo arjimumeli

kahle, netimwe tiyafai netimwe
 tiyaphila. Abone, abone, abita
 amawabo awatshela kokutshi u-
 tokweda lijili letingane tahe.
 Noma kungaba yilijili lekuqha-
 mbusa, atihlanganise tohe tinga-
 ne nesetifwanele kuqhambusa
 kube yilijili lato.

Nomumwe alede esatibu
 libe nje. Abonge bakasi ngoba
 bemibekile, watshola ufati nenga-
 ne. Ahubekela kokutshi makatala
 kahle aye embili. Nempela
 kwedeke loko.

Nomumwe alede lidili etele
 kabili. Ma ebona tingane
 tahe ticikiteka, tingaqavile.
 Ede lidili aqele impilo kwaba-
 kasi: Ayitshole.

Nomumwe alede, mshakazi
 ephuphumelwa yitshu. Aqele
 inzabo kwabakasi nempela ba-
 mubeke. Ubone esetala nje msha-
 kazi, kani kaje ehuphuka ephuphumi

sa. Lijili beli wutshi nomkhulu
kucala. Abamu bebengehluka
ni nabo. Bedele kubeka tihalo
tabo kwabakasi. Bababeke.

Njenga mshutshwa, nje. Waka
watchi etibula, watibula ngenge-
ne neyafika neligama layo.

Isuku mshakazi elele wa
sikwa. Waphaphama. Wabu
ye walala. Wewa umunu
etshi, "Nawo zithulele!"²⁷ Myena
ke zithulele lowo, nokuyothi
behulumama yena atithulele
nje!" Wapp waphaphama
mshakazi. Kanti uyasikwa.
Kani uyapp uyaphapha.

Tatshi teluka tomo waye
tala. Watala isiva. Ushu setele
kwayihona eyihulumama injaba
yeligama lengane, kokutshi
kuhona umunu nocambe inga
ne isekesiswini, lomunu ube
nelivi nelifwana, nelenyeni

wake. Bayiva abanu lenjaka
nehulumwa umshakazi. Ba-
butisisa kokutshi konje ube-
nyani ebusweni bahe? Watshi
ambonanga ngoba bekumnya
ma. Naye ubetshi unyeni wa-
he. Wasetshi ephaphama kani
nyaphupha.

Basebebona kokutshi uyise
wamchutshwa. Ngoba wase afa
Ubetobusisa mshakati amnike
ligama lenwanwa.

Wanele kuhula unwanwa,
nenina wasinja, waphuma
naye, kwaba kule. Balinjela
kwaphela inyanga yonke. Ingane
yegqwala tandla. w

Wahlala mchutshwa nenina
kokutshi akwediwe lijili lenga
ne kubongwe ligama kuyise-
mholu. Kugelwe nempho ye-
ngane, kokuba yisenobulu ayi-
beke ayiphungele etsheni te
kufa.

Kucamba magama

17.

Ingane icambwa ngesiqi ~~saya~~.
 Ma ithe italwa yeta ngetinya-
 wokuba u Nomwa. Mangabe nina
 aliwa emtini, utala Saliwa.
 Ma abanu besongela yise, utala
msongelwa. Ma abanu be-
 haya be ngewani, kutalwa
msonjani. Ma abanu behaya
 bebandlulula mshakazi, utala
Mkhetwa. Ma mshakazi wa-
 yeyinanjane ekhwabo, abe se
 nja atshole ingane, Ibe u-
Hupheka noma uHluphekile,
 noma u Nohlupheka noma
uMhlupheki, noma u Mhlushekel.
 Uma ingane italwe kuhona
 ububa elangeni, noma yike-
 nyangeni noma yike yanje-
 tini, ingane kube u Langeni
uNyanga, u Nkanyezi

Mangabe ingane italwe ku-
 lambwa, kube u Nondlala

mangabe ingane italwe ka-
hona tyumbi neyasa, inga-
ne kube uNozinkumbi no-
nonkasa nozinkumbi.

Ma ingane italwe, lifa
lekhwabo lidlelwa ka nando-
kati, ingane kube uMshonis-
wa. mangabe ingane italwe
bejakiwe kube uDakwa.

Ma nina ebetshanjiswa
imifino, ingane kube uMfino.
Ma nina etale ekaje esila amasi
ingane kube uMcaba.

Ma nina etalele endleleni
wafika eseziphethe ingane ehaya
kube uNdleleni. Ma etalele
egqekeni kube uMagqekeni.

Ma ingane eyitale esaba
waphotha likhanja laba lije
kube uNzolongwana. Ma eba-
mbwe wate wagishe nekuhiph-
elwa, kube uMbanjwa.

Ma ufati exoshwe emithi
ethakathile noma ephingile,

atale nyelwa (ndelwa) na-
mlahlwa, namsongelwa, namrukwa.

Ingane yenandokati kuba
uThandiwe, uNontando, u-
Nomuthi, uMuthi.

Ma mshakazi enqishwa. tino
 natitshanjiswayo, ingane ibe
uVinjiwe.

Ma abamu bethi mshakazi
 uyaphinga, Bemsole, ingane
 kuba uFaniswa, uMfaniseni.

Ma abamu beticambela, nje,
 ngekujabula, kuba yibo
Jabulani, Lusisiwe, Sibusiso,
Mamana, Mamsani, Thokozile,
Bongiwe, Bongani, Themba,
Thembekile, Ntombi, ntombi-
kazi, mankazi, Ntombinkulu,
Ntombezincane, Ntomvana, Mfana,
Mfanizana, nsizwa, Sabana,
Salukazi, Xhegu, Xhegwana,
mamayi, ndilinga, mamlo,
Mano, Fana, Fano, Mamkwethu.

25 NOV 1940

13 27

17 continued.

Ingane icambwa yinoma u-
bani ehaya noyiligagu.

Futhi ingane iba nemaga-
ma namaningi. Bohe abantu
ehaya banelilungelo lekucamba
ingane.

Nabayimaqibo baye babe
nehlahla yekuba ligama naba
liqambe ingane lichume.

Njengengane yangubo, nje,
neyasale seyiba udhansulani
iqambwe yitingane, tiyidalalisa
titshi, "Bonke abantu baya-
qhansula! Nemajoda aya-
qhansula! Nebafati baya-
qhansula! Netingane tiya
qhansula! Qhansulani!

Njengamajojo, nje. Watibula
ngampiza. Mpiza utshe ebona,
wabona nina esegone ingane
nebovana. Wayingelisa. Wayila-
lisa. Wabuya, wahlala. Kanti

Mpiza uyayibona yohle lemihuba, ke
kutshi nina unengane. Utshe ethatha
wayetshi, "U Ntombe, lo, Gogo? ebuta
kuninahulu. Kwasekuba u Ntombe
njalo ingane yehwabo.

Akuhetshi kucamba^{mba} unwanwa
ligama. Nabani nabani angayi
camba, nje, ingane ligama.

Yise naye uye acambe la-
he. Neninahulu ayicambe
lahhe. Nenina ayicambe lahe.
Netingane tiyicambe.

Abe ojwa, ke, amagama ekw-
dlala. libe hona ke ligama lebum
nekuyilona ligama lahe. Ngoba
naye utotshi ma esehlakanipha
angabe esalitshanja leligama
lekundlalisa. Abe esebitwa ngeli-
gama lahe lebum nje. Nawe
ungeke uvume utshi ungaka
kutshiwe ligama laho usingofu.
ukhofoyi, uksonono. Kanti ma
useyingane uye ungahohlwa yili-
gama laho lilihle ma uwsingofu.

(18)

Ligama lengane leciniseka nge
kubitwa. Ingane yematibulo
yona isheshe ibitwe ngeligama
leyise. Kwejelwe kokuba kutshini
unabobani. Yikubobani. Uyisabo
mzikayifwani. Unabontomliryeqili.

Livakale ngekumemetwa
ligama lengane. Libe selbitwa
njalo, selicinile.

(19)

Na umumw engasalifuni
blo, esehlakaniphile, alencabe.
Akhethe nelimwe, ekhathi kwe
magama ahe, natolishanja.

(20)

Lalingabuhwa ligama lengane.
ngoba kucamba ingane kwaku-
yino nemnanji, nje. Intshi intshi
na uyicambile ingane yaho,
iyolilanjela lelogama noma unga
tange ulibule.

Nabakasi babeneliswa iyiklo
gama notshanja kulicamba ingane.
Bazemukelisa buhle noma yibubi nje.

ngekucamba kwaho.

Kutshi, ke, ma betshanja koku-
ba baticambele bona ligama le-
ngane, babonakale ngakunina
mhla etotala, kojwa engakatali

Babonakala kunina wengane
ma bemetshembile. Ma betshanja
babonakale kuninahulu, avuke
nalo ligama. Ma yise wengane
ewufwana nobekileyo, babonakale
kuye, bamtshele ligama lengane.

Lapho, ke, kube nabo baya-
tshokota ngekuhlalisana kahle
kwalowo muti.

(21)

Ligama lake umum ufe
nalo. Ligama lebuni baka. Ngi-
ngive ngisho lamagamana eku
dlala. Ngisho ligama lebuni
nolicambwe ceje, kwarumelana
boyihlo, nenyoko, nenyokohulu,
neyihlombulu, kokutshi lifwanele
Ngisho lelo, ke, mina. Ute ufe nalo.

Ufwana ma eummpiyahē, oba
 umpiyahē, nje, atē afe eummpiyahē.
 Kutshi ke ma sejinjoda bambite
 ngesibongo. Max sibongo sahe ku
 wu Gwensa, kube umpiyahē Gwensa
 sa. Batshi, Gwensa ma bambita.
 Loko ke, bedela kumhlonipha,
 nje. Yena ligama lahe umpiyahē,
 nje, njalo.

Inombatana, ke, yona, itshi ma
 yenjile, abanu bentini wayo ba
 tshi iwumshakati, ma betshanja
 bayibite ngezise. Ma betshanja ba
 yibite ngesibongo sayo. Kojwa
 ma ifika nje ekhwabo la itala
 hona, abanu bohe benjawa yekhwabo
 bo bayibita ngeligama layo le-
 yise nenina. Abangani bayo
 bona bayibite ngetibongo tayo
 nababebitana ngato bese bangane
 abanu behaya bayibite ngalawo
 magama akhaya ekudlala na
 ebitwa ngawo eseyingane noma
 engakashadi. (Abanu behaya ngido
 (Gen 22))

yabomadi maningi, ngisho yelw
 jonga! Mqumbi khahlela & sidle
 lihlobo! Mnkentshezi kanke-
 ntsho! Sembatha magqwa-
 ngu siya enjabeni!
 zibebu ngekubela masosha!
 Jevajeva sisila sentengwi!
 Umunu ake atinyontulule,
 nje, ino yake, engenakuphi-
 nda ayiphinjelisele!
 Nomajuma Nomajuma
 Pheka dobe! Nali ligila se
 lititshululile! Vuma njaba!
 Ma usavumile sitokushimuta
 We magweqwe! We mbita yesilwana
 lithanga tiklabele utibonje
 sijingi. Ohe matshanga ayaklabe-
 lwa! Wena umnanyi ngeku
 tiklabele!

Umnyama munu! Umnyama
 Uyililahle! Ubovu! Ubovu nje
 batokisa bakemampoyweni batshi
 uyinyama ngoba Ubovu!

boninahulu nabonina).

Njengoba nibona zikhonjwaphi
nje. Ligama leyise uzikhonjwaphi
wato waka yinombi euzikhonjwa-
phi, wenja. Kojwa emtini bafike
batshi umshakati. batshi umandu-
nge. batshi umafukulane. bema
laha.

Kojwa watala ingane ceje wayamba
wayambela ekhwabo. bambona ceje
boninahulu bejabula bema ngetinya-
wo betshi, netalukati netatiphuza nako
lu hambana, bathi Au! Nawu singofo!
Uwena lo Hofoyi? - Au! Ubeletshe in-
gane unanonanami! Wota laha
singofo ngikuhume! Letshi laha,
ingane sijibone! Basuke ba-
phangelana ngazikhonjwaphi nje,
nengane yake, bamcinacanela nje,
naye wayesehleka nje.

Bayitshatsha ingane bayisina
ngemagama abo ekuguga. Nenga-
ne yaphutshelwa na yikuhala
ibona talukwati tijicinela. Nayo

yandukutā nje ingakatati netaluka-
kokutshi etaphi! yahohlwa nje ingane
kokutshi kwedenjani.

Kojwa, ke, ehaya la etalwa hona
ubitwa ngawo onke magama ahe.
Abantu bemiti nabahelene naye,
bambite ngeligama leyise. Abentini
la enje hona, bona bambite nge-
yise noma ngecibongo seyise.

(22)

Ufana, noma yinombatana, batshi
la behula, babuye batshole tibongongo
tebusha babo, beticambwa yibo-
nanga yabo. Nabamwe bate ba-
bitwe ngako loko nje.

Ngilamhuba, ufwana wambetha
wahula eyihuhlanya, emuje. Atshi
la esina, asine ngebucikwe bebuhlanya.
Bambongwe batshi uGxabalata
kuphume lijongosi! uMqunguza
kapelepele!

Wate waba lihehla esebitwa
ngeMqunguza wapelepele, nje, no
Gxabalata kuphume lijongosi.

23.

Ingane icambwa njalo nje.
na yise ehe uMzanywa, esho ngoba
nina ayengathathi, wato waseke
dwa tityanga, ke, watala leyongane
akubi yikuphela kweligama lelela-
lonwanwa.

Nina utomdlalisa nganoku-
mwe. Kunesimwe sithathi, utobona
ingane ihula kahle, ihuluphala,
isho ngemabwaki ngetihlathi
sengathi yiliselesele. Abe setshi
ingane wuselesele. Liphume ke
leligama ngoba nali liyahlekisa.

Kutothi nayo ingane bayibite
ngalo, ilivume isengane. Yenele
kuhlakanipha nje, ive kokutshi
liselesele yino nembi. Yale kubita
ngeliselesele. Nempela kube kuhle
nje. Kube sekuhutwa kutshiwe aku-
ngabe kusashiwo kokutshi Mzanywa
uselesele. Akubotshiwa uMzanywa.

Isuke ingathukwa ingane,
isuke igomwa, kokuba iphile.

K13/27

Awabone, nje, Mzanywa waye
muhle nje ngempela. Kojwa nina
watsi uselesele. Liselesele alifelwa
Alitifeli. Ningaka nje nani ninga
ke nitibone tingane teliselesele
titifele. Ma lifile lishaywe umun
ngemasibomu Lineyani. Alivu-
mi ukuya la utshi aliye hona.
Alivumi nekuphuma endlini

Mamegogo wayeqabangile
ngempela etshi Mzanywa usele-
sele. Edela kokuba abe neyan
Angafi. Ehule nebatshakathi.

Nabosingofo laba, Nabotha Kha-
foyi, Nabonsonono, iyo leyo.
njaba njalo. Umun abone i-
ngane yake iyihle, asuke ajinga
nje, kokutshi utoyifihla kanjani,
ayifihlele batshakathi. Abe seyi
qamba ngena nembi, ke, edele
kokuba babe belibele yiligama
nelimbi ibe ihula yona ingane
besalibele.

Ninahulu waselesele, yena
wate waphumesela watshi, "Au! Se-
ngeswela sihumba sembila ngiziggo-
ke ngaso ingane yenanami.
Mina, ke, ngitotshi u jobo! Ngoba
uyena munu notoba yilidlo lami
ngijonjolotele ngaye, angibophe
ihlitiyo, angihob ngeluboko nginga
saboni.

Nembala wahlala selesele, ata-
nge afe. Waba yilijolo lesala-
kwati, wasihola ngeluboko sese-
hlulekile.

Yikona, ke, nibona tingane
tilokw tiba nemagama nanga
sile nje. Isuke tigelelwa impilo
kunabakasi. Banini bengane be-
tshumela tifiso tabo nabatifisela
ingane leyo. Nabakasi balive li-
gama lelo. Nempela ingane ifuta
lona.

Singofa wahlala wake waba-
ngofota. Nsonono yinelimwe ligama
lake letalukwati. Kojwa walifuta.

Babeyisitshapha ekhwako. Inom-
 si tititshathu, netisiva tititshathu.
 Kojwa bafa bohe baphela, bafa
 nenina nobatalayo. Kwasala
 sonono nje nezise. Wasala
 waba ziyona iso yenyoni nge-
 mpela. Kojwa waphila. Wate
 wenja. Wenjela edangeni. Watala
 tisiva netiyishlanu nenombi.
 Tafa leti netinathu tisiva.
 Kwasala tisiva metibili nenombi.

Kutshe noma eseganile,
 wagana iyosi, umuntu we dangeni
 notshanja umkhwe wake, Wate
 wafa wamqwaba. Wabuye
 wondla umkhwekati wake, loku
 lihela labuye latitshatshela iny-
 ma yekuliphembela unilo. Wayo-
 ndla ngendala nezayiyulu.

Tingane ma tidlala, tihlaba
 insema, noma tingaweka, noma, nje,
 tidlala mdlalo muni, tiye ticamba
 ne ngetibongo. Kubonakale njalo

ingane nethile, nedlale ngebugik
nobuthile iqambwe njengebugiko
bayo.

Gaba hona nabo Rubu ka-
bejane! Nabo Phonyo lwenziki! Nabo
Wagudla tujonga, Uyinkalankala!
Nabo Basoba Washa! nabo Wuyinji-
nga! Nabo Uyindilinga Mfana!
Ohude limizezwe! Ohude Maniki-
niki! Mnike lisongo laha!
Uemasoviniza! Uemasonkehl!
Umgamati watelele! Umjumowe
timungane tiya esilonjeni! Ufukw
tela kasinene Ubona se liqwele!
UQwangube fwa Mthintwa! Umyawo
timjubu ngekuya elitoleni! Uthutha
Umaduda yise! UModingandaba wa
sezingolweni! Urogwaja uyasengwa
Uyisengwakati yetinyamatane.
Sita nahububu, Aluphathela lutho-
do noludala! Ubigidligidli sanga
Siyimabwe emindindi! Ufihlefehle
siyiyosikati! Ngingasho iyosikati

Kubafwana nabacomisa kamweka-
mwe, naketinombini seteshelwa,
nato tinekubitana netibitana
ngako. Ngoba, labanu bayashwi
lana. Bediwa yiliguqu lebusha
ngoba thina nesisigugile, nje, sengen
tshi asitange siba basha. Kani
natshi kwakusha imifula sesi-
chamukile! Wo! Akuhlo sigxobo
saguga nemagxobo aso! Yimi lo,
nesenginje! Kuguga kuta neti-
xjaka tako.

Ungeva bafwana betshi, "Wethula
Aziye!" Utobona sebetshatha ma-
hauu netinjuki sebeyamba.
Uve betshi, "Mfana, usibonile si-
bangamsinjo sasekutshini?"
Atshi nomumwe, "Siyotshota."
Utobona abanu bephuma bei-
yamba wena ube ulibele yiku-
nduluzo la, utshi utobona naba-
banga usinjo, kanti, bafwana
basha tinombi.

Uve tinombi tihala ngelibuje
lakekuthini nje. Kanti tisho
isiva. Uve tihala ngemqgame
webanu. Kani tisho isiva yate.

Uve tibitana tisho Wota mama
wota ngane, wethe! Mnakwethu
sitoxoxa etetshu.

Tisho tinjaba temajoda, aku
ho nokumwe nokutobulumwa.
Kepha kwakufwanele ngoba yazi-
ngakabi biho nenqwaji le ne
seyatina yinina.

Kutshi kanti nina seniva
tohe tinjaba netabo gesu, nisa
dlule anivi? nangoku anike-
vi. Awubeke, ke. Kucali tino-
mbi tatingayi nakesi koleni
tiye kofunja. Kojwa betihloni-
pha ngencaba. Ubungeke
uyibone inombi yoniwa wumum
Ubungeke uyibone ivulela tomo
toyise nefokati! Ashi! ngeke.

Kojwa kwakutshiwa live

linonyama. Ngoku, ka, sekuz
fika kuhanya, yihona sekuhlwe
mbe. Tinombi atisakwati neku-
soma setitigenga nje, titshi teda
silungu. Ngihobwe nje kokuthi
tathi tingane tifeba tathi kusho
silungu.

Ngiyala ngiyabalanjulela
belungu hona ngingabati nje.
Uyamba, nje, awutange ulive li-
hlade lemlungu. Yihona besa
bambe itshetho.

Kojwa tingane tetshe tiza
chachaza. Tiyeyisa! Teyisa
boyise nabonina! Kwakuhlo-
niphwa kucala! Infundo yenu
ngeke ilunge ningahloniphi.

Ngisho neliziki ufwana
ubengaliphuzi, nenombatana
ibingaliphuzi, ngoba iyati
kokuthi loko yikwala kweyise
nonina.

Tingane betingahlakaniphile
kangaka. Abantu babulawa

13 27

usawoti. Inombatana ibite igqwali
se sifuba ingabinqi nefwana
ate ahule engabinqi. Betiyam-
bela nje.

Ufiqe abafwana belusile, bedlala
kingene tomo esimwini. Tibonwe
yisiva itiyambela. Itshache luswadi
icobe bafwana ibute kokutshi kusho
bani kokutshi tomo atidle kudla
bedlala? Ibashaye bati babe
yiluthweshu. Bangasho naki
haya kokutshi bashaywe yim-
nu.

Ufiqe manombatana egqwa-
lise sifuba etiqingitela, nje,
engabinqile. Ingaqabangi na-
wo kokutshi aphetheni.

Kutshi tisiva tithone, tishwa
phulute ngekutshi Coma mnta-
nethu. Anganaki amanombata-
na atiqingitela nje.

Kuyambe kuyambe, liqhikita
libacocce. Baye efuleni kuje ne-
haya. Bahlolane Bahlolane

Kufunda

1.

Jingane tingakatsombi, tiyabusa.
 Lalala tite tivuswe. Ma setivuswe
 setirikwa sihoho ne besisale ku-
 dhiwa esuku. Ma setidlile, ke,
 kuphehle. Netelusa amatshole se
 tiyawavulela, tiyawelusa. Netibele-
 tsha, ^{tingane} tiyatitshatsha kubonina,
 tiyamba nato tiya laka ticonje
 kuya kodlalela hona.

Kunesimwe sihatshi kuba
 hona umjoni noma yimtshe-
 ngwane, noma yinesimwe si-
 tshelo sakendle nesivutshiweg
 nesivushiwego. Inombatana
 nemwe ihetsho kokutshi nohla
 kutoya kodliwa umjoni.

Kutobheliwa, ke. Tohe tinga-
 ne netidlala njawomwe tito-
 yamba kamwekamwe. Tito-
 conja hona emjomini. Tize

ngesihatshi les⁶⁴o nesati wayo. ⁶⁴ 13/27 480

Kutohwelelwa, ke, la, etshini.
Kwehliwe netinjoni. Kunesimwe
sihatshi, lowo nohwelile afike
adle enomweni, angate aba-
phonsela nabamwe ngesihatshi
nabo besahala. yena shetsho
tohe letinjoni netiyimabwaka-
bwaka, atidle.

Balinje balinje nabamwe
batē babone kokutshi balinje
libwamama. ngeke batidle
letinjoni ngoku. Babe sebe-
tijuba.

Nomumwe atshatsho ingane
yabe ayikhwexele ehlanga. akhwe
lele nayo etshini. Aye afike
kwelenyoni. Adle, adle, adle, adle,
esutsho. Ephule amagatsha ke
ngoku. Amagatsha lawa u-
to kwehla nawo. Tivushiwe
tinjoni, timnyama.

Kunesimwe sihatshi ka
nti ingane ayisabophetkile ka-

65

480

hle: Utotshi ^{65 K13/27} uyehuleka nye eve
 monyu dinsi ingane kasi!
 eve ingane itshi hhe - hhe! Ha-
 le sihwatshi kasi.

Au! Sesike sijumo Igoshu
 ibungatwe, ibekwe kokutshi
 ayive ilimal kabi yini.
 Ihale ingane. Kuvuhwe li-
 gula kutshelwe amasi en-
 jebeni nyayo iphutiswe.
 Idlaliswe. Ithohwe. Kuphirjelwe
 hona emjomini.

Kuyotshi, ke ngetihatsi
 tekugojuka, bayitshanje lengane ne
 nelimeleyo. Bayibungate. Bayibeletshe
 ke bafike ehaya bangashokokutshi
 sebelimate ingane. Nna ayitshatshe
 ayinqelise. Ma kuhona litshukulela
 alibone nina ngesihatsi ayinqelisa
 ma kopha futshi abone. Abute.
 Iibe seticamba amanga, nye, tingane
 tingasho kokutshi ingane tiyilimate
 kangaka.

66

16

K13/27.

480

Tuyafika emahoya tuyadla, tuya
koha amadi efuleni. Netimwe ma
kusahanya tifike tibukude. Kute
kuhlwe tibukuda. Sekr memetwe
kwate kwayekwa.

Kunesimwe sihatshi, nye, hona
ekuseri, masebedlile, kutshine
kutoya kotshotwa. Ma kujina
kotshotwa, ke, tingane tsala ke
bonina. Bayambe ke banwanwa
baye kotshota.

Bafike ceje ehlathini batshota
tshoti babophe. Unke ke usebe-
di wekudala.

Badlale yohu imidlalo le na-
bayibonayo. Ma betshanja basine,
ma betshanja basukelane. Ma ke
tshanja bahlabelele. Ma betshanja
bateke tinganekwane. Ma betshanja
baye kongqumba efuleni nahageta
kuwona. Bangqumbe, amehlo ate
abe bovu. Bafunje nekushaya li
jadamu. Litshi lingashona lilanga,
bagojike.

S 480.

67.
22.

K13/27

12

seticamba amanga, nje, tingane tingasho kokutshi ingane tiyilimate kangaka.

66. Tiyafika emahaya tiyadla, tiya koha amadi efuleni. Netimwe ma kusahanya tifi ke tibukude. Kute kuhlwe tibukuda. Sekumemetwe kwate kwayekwa.

Kumesimwe sihatshi nje, hona ekuseni, masebedlile, kutshiwe kutoya kotshotwa. Ma kuyiwa kotshotwa, ke, tingane tisala ku bonina. Gayambe ke banwanwa gaye kotshota.

Gafike ceje ehlatshini gatchota tsnote, ga6ophe. Usuke ke usebedi wekudlala.

Gadlale yohe imidlalo le na6ayi6onayo. Ma getshanja gasukelane. Ma ge tshanja gahla6elele. Ma getshanja gateke tinganekwane. Ma getshanjon gaye kongqumba efuleni na6ageta kuwona. Gangqumbe, amehlo ate a6e 6ovu. Gafunje nekushaya li jadamu. Litshi lingashona lilanga, gagojuka.

67. Ufiqe a6afwana 6elusile, 6edlala. Kungene tomo esimwini. Ti6onwe yisiva itiyambela. Itshathe luswadi ico6e 6afwana i6ute kokutshi kusho 6ami kokutshi tomo atidle kudla 6edlala? I6ashaye 6ate 6a6e yiluthweshu. Gangasho nake haya kokutshi 6ashaywe yimwnu.

Ufiqe manombatana egqwalise tifu6a etiqingitela, nje, engabinqile. Engaqa6angi nawo kokutshi apetheni.

Kutshi tisiva tit6one, tishwa phulute ngekutshi Coma mntanethu. Anganaki amannombatana atiqingitele nje.

68. Kuyambe kuyambe, liqhikita li6acoce. Gaye efuleni kuje nehaya. 6ahlolane 6ahlolane/kokutshi 6asaphelele yini. Gafiqa ne 6ephelele 6ohe.

Li6ute liqhikita litshi a6anesheli 6afokati? 6athi 6ayeshela. Litshi niye nithini 6atshi siye sititshulele nje.

Kokutshi basaphelile yini. Bafiqe
ne bephelile bohe.

Libute liqhikita litshi
abaneshele bafokati? Bathi
bayeshele. Litshi niye nithin
batshi siye sititshulele nye.
Litshi, nibobaphenjula ngo-
ku bafokati nitshi aniba-
funi.

Selibajubile, ke, liqhikiza
batshi abaphenjule. Tifike
tesheli titshi, "Yeyi mntdnethe,
utor gisona nini?" Itshi ino
mbatana, "Angikufuni." Nem-
we iphenjule sesheli sayo,
nemwe, nemwe.

Tijabule tisiva, teshela
ticinise, Itshi tinombi asi
rifuni. Kudule sihatshi ne-
sije tiphenjula. Ma tijubwe
kulimwa tocoma kuvunwa.

Sihatshi sekucoma.

Kutosuka machikita abite
majongosi, atshi asise efuleni.

Bayambe baye efuleni. Bahlo
lane bahlolane, Babonane ko
kutshi begwele bonke.

Litohuluma ke lichikita
litshi, niyati kokutshi nga-
tshi phenjulani bafokati?
Bapshi siyati. B^{li}atshi, wena u
tshanya bani? Isho, wena
utshanya bani? isho, wena
utshanya bani isho.

Isho banu netibatshanyo, nja-
lo, atisho banu netibacomileyo.
Isho banu netitshi ma tiqogisano
nabo tibejwayele. Lichikita libuta
kokutshi, kubafokati nenqogisa
na nabo, njengoba ngatshi hulu
mani ngoku nebafokati; yimuphi
ufokati nomejwayelela kokuba a-
ngaba umngani waho wekuba
nicogisane naye.

Kutoba yileyo ihombe owayo,
kuba yileyo ihombe owayo, tohe
tibasho. Ibatshela maqhikita.

Ayitote yaba hona inembatana
 nengetukumbetsha wayo. ngoba
 tijubiwe. Ayikho netokweda
 nokungediwa yinetimwe. ma
 ticoma netimwe, maticome
 tohe setiyiranga yekucoma
 ngoku, ke, ma setibacokile
 bafwana netibabonayo emachi-
 kiteni, sekutokwatiwa, ke.

Setitoryamba umshungu.
 Noma tiyotshota, noma ti-
 yobukuda. Babonwe ke. Sebe
 tota bona, betshi batocomisa,
 njengaketisukwini. Titshule
 nye. ngoba phela kuyatiwa
 kokutshi bani use~~o~~ ucogisana
 nabani. Setiphetshe luswadi.
 Luphethwe yilichikita. Anel
 afike seje liconje kuyena.
 Lilufihlile luswadi. Beseli
 luphpha. Selimutshi thwan
 su ngalo. Usekongga ufua
 na ete eguca ngebijolo kasi.

Etshi, Ute ungibambe ungi
cinise nombi yentini! Ungadlali
ngami. Akhonye ayambe eche-
nya. (Ngoba phela ma tisiva
tichanya, tiye ti phathe tinjuku
nelihawu nganesimwe sandla.
Nganesimwe sandla a phathe
umzaca. Utotshi ma eyamba
achube k sandla nesiphethe
lihawu embili. Kanye nelihlo-
mbe babo. Kutshi lengalo nephe-
tsho umzaca yona ilanjele
nelihlombe layo. Isiva, ke,
iyambe sengatshi iyaxhuga
iwe ngeluhlangothi).

Utofika kubafu bakubo a-
shaye impalampala ehasa.
Tiyohlangana ke tisiva. Ati
tshela kokutshi isimcile
inombi yekutshini.

Njalo, ke, tinjuku tsho-
ne nomumwe afwana noko-
mbwe yinemwe timthwa-
noule ngeluwadi. Tibone no-

mumwe timthwansula. Tida
tibaseje bohe nabahombiweyo.

Machikita aticomela nje
tingane leti, asewedile um-
hlangano wekutiyala.

Emhlanganweni kuhulum-
wa kokutshi:- "Niyabona nin-
tingane, siphathela bobawo
inyamatane netshanjwa yiba-
fwana. Bafwana banga
yeba nekuyeba ma nilele.
Hlakaniphani nibeke bafwana
bangayijoli.

Lalani kasi sibeke koku-
tshi nisaphelile yini." Tilale,
Tihlolane. Tibote kokutshi tisa
phelele tohe.

Litshi ke liqhikita, yili-
qala leli nelihulu. Ma ufoka
ti eke wayeka ulele, soku-
shaya sohe! sikuyise ehaya
uye koshaywa, sikufela
ngemathe, sikuchube uye.

Kuboyise nenina kelisoka
 labo nye kosho wena kokutshi
 wonakale kwedenjani. Basigye
 bashaye iyomo (ingquthu).
 Bashaye nemwe iyomo yesa
 phulo. Ngoba ma sewenja
 ungeke usalobolwa njenge
 tinombi. Ube sewuyayeka
 futshi kuyamba nathi. Ung
 abe usaba ziyona inombi.
 Futshi ungabi wufati. Ube
 yiliphulaphika. Yino nengena
 mhuba, ke, leyo kokuba umu-
 nu abe yiliphashamlenze.
 Iphenjule, ke, tingane
 titshi, yemajoda! Ngeke mina
 ngibe nelisoka." Athi ama-
 chikita Uyobe uyisilima ma
 ungenalo. Umumu kufwanele
 abe nalo lisela, kojwa ali
 gade lingebi. Wusebedi we-
 tinombi tohe lowo, aku
 lona liqala kokuba kube
 yileyo nombatana ibe nelisela

layo neligajileyo. Ake usho
nje. Ma amabele engasalime
ngoba edliwa tinyoni kung
dliwani? Anukwati kulinj
tinyoni? Savume. Ibe se
yitshi, "Pho! aniboni ngani
kokutshi ma tinyoni tida
mabele ulinjile, usuke u-
ngeve u wumunda kahle?"

Yohé inombatana itocoma.
Sonitshela sishatshi. Futshi
ma senicomile ningake
silale nabo. Sonibona! So
nihlola! Nohala la kitshina.
Thina sonishaya ~~sinibul~~
sinibulale.

Akubé yibowo munu alinje
lisela lahe! Njengoba nati kin
linja tinyoni emabeleeni."

Kutoyamba kuyambe kutshi
ma sebejwayelene, bahlolwe futshi.
Ma sebhohwe, kufumaniseke koku-
tshi nempela abalalanga nemasela
abo.

Kubutwe ke kumumu ngamumwe,
ngamumwe, kokutshi yena wedenjani
nemngani wake. Ma lisela lifuna
kumeba waledenjani.

Kube yilowo asukume abulu
me liciniso, ngoba ma ticome
kutsungulwa, tote tilale nema-
soka kuvunwa, noma kuvuniwe.

Kube yilowo abike kokutshi,
"mina ngacoma ceje, lema lijuku
bawo watshuma ingane yekhwethu
wathi ayiyosho bawise lijuku
watshi ufuna imadi yeliqush.

Lubenjana wanika ingane
sihuhukati nesitalelayo, watshi
esayo uyayipha. Ibofike isho
kokutshi utofika kusihlwa, aletshe
liqusha lelo.

Nempela wafika mashona
Lubenjana. Wangena ekhwethu,
Lwangishaya luvalo lwangona
ngisambona nje.

Wambingelela baba, namana wa
mbingelela. Wayesesho kokutshi

unwanwa ubefikile etosho kokutshi
kufwanele ahiphe ipadi yeliqu-
sha. Ngakoke, useyilethile. Nayiya
eyihuleke enyango.

Babe sebemphakela kudla. Adle-
mana wangibita, wanginika lugana
watchi angize kokwendalala umu-
ni elikoyini, ngoba usenyokile.

Nempela ngahutshatha luhho
nolusha ngafike ngendala.
ngaphatha nehvani. ngafike nga-
lumisa. ngabuyela ekhwehlu.
Kwasekuywa kolalwa.

Sayamba naSubenjama. Saya e-
koyini. ngafike ngathi, "Nalo lu-
hho lwendalwe lala." Watchi
wota silale. ngatshi, "Utshi a-
ngikewethuke."

Ngachwabata unilo nengangi
wohile ngiphuma ekhwehlu.
Wahaba wahumula. ngatshatha
ingubo yami, ngatshucunga nga-
lala. Naye watshala eyahe
wayoleka, naye kade eyigqwehile.

Myeleka elukhweni lwake.

angibite atshi angite. ngibe sengincifa. Abe seruka, ehlala ngesince, etshi angite. ngale ngitshi angifuni.

Uwuka ceje etongena laha e-
ngubweni yami etokwembatsha. ngi-
yitshatshela ingubwana leyo ngijila-
hle lahaya! ngihlale. Abe senzi
phetsho! Atshi uyangwola, ngim-
tshatshela ngimlahle lahaya.
Abuye ehohotela ngengeyuku i
phetshwe umphusho. Atshi uya
titshela, ngimnike luhlangothi
ngingavumi kokuba sibekane ngo-
tifuba. Yihona ngitotshi ma
ngiwa ngiwise okwenyanja
yetuni ibophiwe ngibuye
ngivuke naye, ngimchilite.

Ngelicaphela lisela linga
ngebi. Wabuye walala wa-
tshula. Wasengingenga.
ngatshi mina angifuni. Abute atshi

K13/27 480

utobona ngani kokutshi ngimvumile. Ngithi mina Awulimisanga lijuku? Athi, ngilimisile. Ngitshi Baba ayitshathanga imbuthi yaho yekunyoba? Athi, uyitshathile. Ngitshi, 'Pho' ufunani?' Athi phela ake sibonane. Ngitshi, 'Awungiboni yini? Ma ungangiboni, ke, salakakhe!

Atingengele ngoku. Ngitshule. Athi wota bo. Ngale. Angibambe. Ngimtshathe ngimthi fu! Lahaya. Abuye. Angenge. Ngithi, 'yeyi'! Tokati, ngitokwala ma uyisicefe. Lala laho la ngikwendalalele hona. LiguSHA laho ungalichu ba uyambe nalo. Mina ave ngito dlala wena.

Ibone kokutshi utshukuthele ibuye ivuse unilo imhanyise Ingcone. Ma itshanja itshi usu tshukuthele yini mnganani? Athi ke nje. Ironjele, imnweba unomo nge tandla. Itshi, mnganani, unqathu

K13/27

kutheli. Siyadlala. Atshi wota
silale. Itshi sha, Wethu.
Mngatihatshati. Angilali nemunu.
Mina ngakucoma. ngavuma koku
tshi u wumnganami. Angivun-
manga kokutshi ngi wumkako.
ma ngi wumkako, ke, shaya
umshoyiso. Ufike netomo tiphelile
Sishade, ke; silale.

Uyeva Mnganami? Asihlale
nje sixoxe tingaba. Ave ngikhi
tshanja nanomunu! Yeyi!
Utshi ufokati, Uyeyisa wena.
Utshi inombi Isiniso! Abe!
Ngiyakutshanja, Atshi ufwana
Wota silale! Itshi Ave ngi-
the ngithanja kulala nawe.
Ngitha ngithanja wena.

Kuta kuse behuluma ino
nengasile kojwa ililinge lisela
Ingalali naye nelite leli Anga
yithinti engakasho maqhikita
Yiliqala lelo. Futhi yangabikho
inombatana nezeca watho wemachikita

Sekutotshi, ke, ma seyitilanjibe
inombatana, aphenjule, ke, machi
kita. Litshi lichikita, "Awulala-
naye?" Atshi, "Sha!" Litshi, "Awe
jabukanga ma etihalela atshi la-
lani?" Atshi, "Hha! Mina mame
ngijabukelwe yini? Lisela? Nge-
jeni? Hha! Mina ave ngiyi-
silima! Ngeke nje angitshi-
nte! Futshi mina ngiyame-
hlula.

Atshi amachikita, "Yake,
sifuna loko, Ihina. Lala kasi
sikuhlola!" Glale. Bayifiqe i-
phelele. Batshi Ungalali naye.
Mwede umngani wako, nje
wekuhaluma ngenomo. Anga-
kulokotshi akuthinte. Ma
efuna kukwehlula ekoyini,
umshirye nyambe uyolala
kunyoko. Wouke ekuseni u-
ye komphela kudala. Ubuyele
kuye mashona. Umshelako
tshi ma ekuphoshela, utosala

yejwa. Itshi utomwala. Ave-
wena uyisifebe sekubita ma-
joda uyingane kangaka. ma-
eneyani etokucinela ngoba
uyingane, mwale.

Be sekuchamuka nemwe.
nayo itilanje. Itshi "Mina
Mziwempi ufike nenonjolo
nebe enyobela bawo ngayo.
Wadla sithalaphishi. Mana
wanginika. lutuho nobusha.
ngaya komendalala ekoyini.
Nami ngaphatha lwami nenqu-
bo.

Ngithe ngiyalala, Wangi
bozomela kabi. Ngalala nge-
sisu. Wabeletha. Ngavuka
naye ngamkhahlala kabi
elijongeni lwelikoyi, ngamwe
thuka, ngathi iriya lena!
Sesime ngetinyawo. Wabuya
Wathi uyangidumela nga-
manika luhlangothi. Ngam

no judula ngenjolohwane, nga
mlahla lahaya. Ngabona
kokutshi unemanda utonge
hlula, ngavula ngaya ko
lala kumana. Kwasa nga
mbojela sijingi wadla.

Wabuta watsi bengimshi
yelani? Ngatshi Maje! Ngi-
wumkaho yini? Utolala wejwa
kulelikoyi laho. Mina angi
lali la kuhona sihwane.

Kwakhwa futshi nga
mlatshela kudla. Ngoba
utike kwaphela tisonu
retinathu. Ngendala.
ngaphuma ngayolala ku-
mana. Kwasa ngamphekele
mace bengwane. Wabuta
kokutshi yini ngingasalali
ekojini.

Ngamtshela mina ngatshi ayi.
Watsi kani bengivakashela bani?
Ngatshi mina ngati ngani ku-

wena, ngoba mina ngixoshwe
uwena ekoyini. Atshi, "Ayi musa
kungibleba batotshini banu be-
khweni?" mina ngithi, Ekhene
batobona kokutshi uwena lona.
atshi, ayi nte ubuye esuku sito
xoxa tinjaba. Ngithi, "ngobuya,
kojwa ma udlala ngami ngoyam-
ba." Nempela ngaya. Wa-
yeka kungibamba. Sahlala,
nje, sihuhuma kwate kwahal-
tuku. Atange angede lutoho.
Machikita atshi, "Ekhene
wede kahle. Bafwana laba
bedeni bangani benu, nje
ningavumi banithinte. Lala
sikuhlolo!" Bayibone kokutshi
akuho lutoho.

Abatshela ke bohe, machi-
kita kwekutshi lemasoka nitowa
tshanja kote kube yikebusika
niwa nawo. Angake ehluwe ^{yimunu}
umunu. Woba yimbwa umunu
nonqose athintwe yimunu nam-

K13/27

tshanjayo! Waphu! Suka. Yimunu
wani nongehlulwa yikudirya i-
simu yemabele? Tidle uphakatshi
Waphu! Ungabe uyisilima yini
name?"

Ahulume, ke, wohe manomba
tana, nawo exoya imi yawo na-
yincobileyo, netindlela nancobe ngato.
Kube kuhlle, ke. Ahlolane futshi,
kuhlolwa lawa nabengaka hlolwa.
Kufumaniseke kokutshi aphelele.

Awushube ke machikita umhla-
ngano. Atshi. Nina yilwani na-
wo nje masoka lawa niwahlude
izani. Ayambe enati kokutshi
nizimaghafuza.

Sitofika sihathi ma sesibona
kokutshi avovekile, sonitshela.
Sonjuba futshi kokutshi yambani
nilale nawo.

"Niyati kokutshi kulalwa ka-
nzani?" athi amanombatana,
"Cha, asati." Atshi, "Niyabona,

yingaba nezulu le nesitoritshela
yona. Ma lisoka laho uconje ku-
lala nalo, kuhle wati kahle kokutshi
utolala nalo nohla. Ungavumi
kokuba likubambe ngeyani nawe
ube sewivuma ngoba sekusho lona.

ncumelanani, nje, nganelimwe
lilanga. Nihlale nati kokutshi nohla
sitolala. Sewumejwazele nawe um-
ngani waho kahle.

Uthi uya nawe ube wati kahle
kokutshi uyisela nawe ngokw. Uku-
tokweba ino yeyihlo, iyomo yenyoko
uyebela umnganaho, yihona etokwe
themba.

Ngakoko lisela lihlabani phile
ngoba alibambwa. Lijola ngesi
binji litati tindlela tekujola.
Futshi nina ke nifwanele nati
kokutshi yingoti nembi kulala
nefwana.

Futshi usuke uwejwa kulongoti
nihlale nobobili vo. Ma utolalala

bumnanyi uyomitha.

Yati kokutshi ufwana yena ufwana
nenyoni. Ufuna kudla amabele.
Wena uyavika, uwikela amabele.
Udinga ube nesibisi ungabi ne-
luvalo. Ube neliso notovika ngalo.
Ma uneluvale utophaphalata.
Utokwemitha.

Ma senifikile ke esihundleni,
nitophabisana. Utokutshela ufwana
kokutshi uyamba nje ukutshanya
kangaka. Nitotshanjana nitshanjane,
lute lugqale kutshi qiki.

Ufwana utovukelwa yino
yabe aphenjike silwane. Kutshi
akusobotele ngenjaba yekukutshanya
wena, ke, linja. Uhlakaniphe.
Ungashaywa yiluvale.

Mthambele. Ma ekutshela.
etshi uyakutshanya, mtshele na-
we utshi uyamtshanya. Ma eku-
gona, nawe ngone. Ma eku-
bula nawe mcabule. Ma eku-
sonjta nawe sonjela, umgone nge

uthambe. ma esonjeta ino yabe,
wena goqa. Yelekanisa iminede
yaho. Welekanise nemajolo aho. U-
swace ngawo ohe amandla aho.
Uswace yona iyomo yenyoko. Uyi
fihle ngempela. Ungavumi usele
ways ubonakale. Uvike utshi
ngqi. Umhombé emathangeni
ate aceje.

Ino neyingozi yineto phuma
kuyena, yehle ngesele lo weyomo
yethu. Ma ike yehlela hona nje
wemithi. Ayibo nemwe indlela
wemithi, wemithi.

Linja, ke, ulinje ngetulu kweku
linja koke kwaho. ngoba ma nke we
mitsha, thina ngeke sibe naqala.
kobe uyisifebe nje kuphela, ino
nefe bayo. Uyobethwala wejwa
lihlado laho. Bayokuchuba
bakuyise emtini kuyolanjwa
ingenthu yenyoko.

Thina sotiganela kahle nje

ngoba ngeke sitihleke.

Ma kuphuma loko kuyena, kuwusebedi waho kokuba ukutha the ngesandla saho sebunxele ukwesulele kuwe emathangeni bohe kute kuphele ukwesulela kuwe emathangeni. Ungavumi kuwe ebwanini, noma kasi. Nawe ungakwenyanji. Ungakwesuleli ebwanini ngoba umuntu waho umphatha ka bi ma wenderjalo. Utotshi esuka ake eba nesibomo.

Leno nephumayo, yiyona ne yikuphila kwemuntu. Wena ke kufwanelle ukuphatha kahle kuphila kwemungana ho.

Nilale nje bohe busuku, ngoba nawe ucunge sibinji selisela ngoku. Ula kahle, nje, ngakandle. kwelwalo, ugcine lemi thetho nesikuntshaba yona, ngeke uke nalutsho.

Na seriwusebedile usebedi lowo, ungathathi ngemawala. Kungathi ngoba sewati kokutshi ku hona nokutophuma ube se uba nemawala ako. Ma se ricejile, nje, ngoba phela awu nakubula kokutshi kuphuma ngasihathi sini, kudinga ucaphela. Ungagumi unyakate ngemandla ngoba utshi nyavika.

Kutosuke kuthi noma beku phume kahle, kwaphumela emathangeni la benisebedela hona, ngenxa yeku nyakata kwaho nguma kusa phuma, besekughasha kughashela lithonsi eseleni lehle lingene esinyeni, wemithi. Wena ube ungonakela nelite. Kwehlele lithonsi.

Loko, ke, kusho kokutshi awu kwati kweba ngoba utshi la utshi uyeba ubambwe. Ma sewuba nbiwe futshi kwefwana

nekutshi ufile. Ngoba uphelelwa
yibunombi baho. Ino nehle' ka-
ngaka. Ngeke uphinye ube yi-
nombi. Thina sibe sesikufela nge
mathe sitshi ufwana nembwa
awusiyo inombi. Awusiye ne-
fati wemum. Uyili phulaphik
Ino nengenamhuka. Nethukeki
leyo.

Ngako, ke, ngoba serifanjile
kulwa nebafwana sihathi ne-
siye kangaka, uyitinombi. Tu
vikile bafwana betshanya ku-
lala nani. Antange nilale
nabo, nibatshanya.

Ake nivume ke ngoku ya-
mbani nilale nabo. Tingalali
nijakule, ninelwalo. Nede nye-
ngoba sinitshelile.

Ma umuun ebelele nemuun,
uwuka kumnyamana aye kogeza
utimba efuleni. Abe sehuphuka
nemadi ngembita.

Kungatshanjeki kokuba abonakale
nangayiphi indlela kubantu nabajala
kokutshi uvuka enjodeni.

Ekuseni ufika nje sengathi
ubeyoha amadi. Kani ubeyogeza
utimba. Ma esefikile ehaya apthembe
unilo, ma eseshanele waceja. Apheke
alunge mpela. Ahuthale asebede
kahle yohle ino. Nerima angasoli
kokutshi kade eyephi. Angoteli
angajangali.

Ngoku, ke usetova ihlidiyo yake
imtshanja lomuntu wawe kakulu.
amvela buhlungu. Amhumbule roma
engamboni. Eve sengathi kuya-
jingeka kokuba lomuntu amtsha-
nje. Aqabange angaceji.

Kekube hona sibathi nje la
eke aqabange kokutshi, konje
ma ngibambwa kokutshi ngi-
yamba nje ngitshanja lomuntu,
ngingedenyani bawo ma etshi
angimale? Atiphenjule atshi

ayi ngeke ngimwale. Abuye ati bute kokutshi kambe ngingedenyani ma ngingeva kokutshi umnganami webile? noba etshakatshele? Noma ede yiphi ino nejumatazo? Atshi ngeke ngimwale ngingajumala naye okungqono.

Eve eseba nekutimisela nokuhulu ngalomumu. Eve sengathi okungqono angamshiya yise nerin ayambe nalomumu.

Abonakale eqabanga engaceji ngalomumu. Kojwa noma eqabanga angahohlwa yikufihla kubatali bahe. Bangalokotshi bambone ejelala. Angemi naye embili kwebatali bahe.

Eve etibuta kokutshi konje ma engenatomo kufike sibhathi sekuba agane, angamwala yini? Eve ethi, ayi nokungqono angagugela ehaya

Ngokus, ke, sifike sibhathi

sekuba manombatana abonane.
 Kojwa Kohlanganwa efuleni. Ixoxwe
 ke injaba. Kubutwe kokutshi
 tedenyani tinombi emasokeni.
 Kojwa ingate yaxoxwa kahulu
 lenjaba, ngoba ayikafwaneli ko-
 kuba ihulumwe.

Ibanga luvalo nolubi. Mangabe
 wede sono, awuphumuli. Ngoku
 ke, lenjaba ayihulumeki. Lamano-
 mbatana nabencumiselene nebangani
 bawo, akehuahweni nolubi. Atolinja
 kute kuphela inyanga ngoba
 aliho liciniso lekuba kubonakali
kokuthi alale kahle.

Liciniso lote litsholakale mangabe
 sekufike sihathi sekuba igeze.
 Ma seyiphinje yageza ke, kube yi-
 hona ingibilikayo.

Seyiyatibona kokuthi kanti nja
 kwati kulala ngoba iphinje ya
 gaza, kwate kwaphela tonatibuku
 metonathu igezile.

Ma sekwedhule loko ke, ingibilike ino
 mbatana. Kozwa ihinjela nje, ngo
 ba abantu abagezi langa li
 mwe. Nomumwe wethwasa
 nayo. Nomumwe uyayihla
 nganisa. Nomumwe uyayi-
 hlephula. Nomumwe uyayi-
 bulala.

Kutshi ke ma bohe sebei-
 yile efuleni, ke umemwe fu-
 tshi umhlango.

Umhlango wen kuto-
 bita wona maghikita.
 atshi :- Umuntu nowemithiso
 atibike ngoku. Kutshi nya.
 Libute litshi naya nohe emasa-
 keni emu njengoba ngangithe
 ziyani? Barume. Libute futshi
 liphikita litshi, "nonke seni-
 yile pyangeni? Barume.

Itshi inomh leyo, Ake si
 nihlote, ke kokutshi ni phel-
 yini. Bahlotwe bahlotwe ba

fiqwe beqwele. Kutshine
 lke nizihulumi ka inyaba
 kokutshi nayambisa ka
 njani, ngoba nguyambona natilonja
 kakhle.

Isuke ka inombi neziligagu,
 Itshi, Yimajaja, mina ngathi
 ngiya kotshota ngaklangana
 naye Dumephi. Wangingokolisa
 watshi, wota ngokutshotisa
 yikona ngitoke ngikubambe
 ngoba uneyani.

Ngasengithi, cha, mngamami
 yamba nje nte ufike kusasa
 kusihlwa ngokwisa. Atshi,
 yezi ungabodlala ngami wena
 ngathi Inkosi, Ji! Lilanga li-
 ngawa liqoshwe yituku ma
 nginamanga. Inciso nte u-
 fike wena, lolala. Waseholwa

Wayamba. Kwasa. Kwahlu
 wafika. Wafika sengipheke
 lifocela. Selimpongi elahambeni.

ngamnika wadla, ngamubusa
ngasusa kudla, ngenula tibi,
ngendala, ngase ngibuya ke
ngihlala.

Wayesesho etshi, 'Wef We Yunan
kambe namishla' kungabe usato
dlala ngami nje kuhlanya
ndini?

ngasingitshi, Cha, ngane
yekhweethu, nohla ngitokuri
sa, ngasho ngingona, ngi
ntshela ngithi, "Kojwa wena
utshi ngingona yitoku ngidla-
la ngane tohe tisukeni leti, ka
ni ave u wumunu nomjala
yini? Ingani ngiyakutshanya
kojwa utshi sekungate kube
nini?

Wasitakala ke naye wa ngi
gona, kuwa kuphela njalo.
Kuthe la kufika siha-
tshi sesebedi lowo, ngagoga
ngathi ngqi. Wayesathe,

ngamkhomba emathangeni
 kuti bekuthi angimkhom-
 bwe emajweni."

Bahleke bathi, "An! uthi
 ubeyouma?" Athi, "An
 sati ngani silima lesi be-
 siyouma." Athi machi-
 kita, "Habe! Bayati bafwa
 na, nabo bayafundisana
 Amiboni yini bengadani nje
 nigitihlanya kangaka?"

Kuthe la sesifikelele yisithuku
 seluthando, ngabopha ngathula
 ngathi ngqi. Ise A sat sekha
 sithukuthuku seluthango.

Ngagada kokuthi loku no
 kuphameyo, akuphumele kuze
 zama nebuni bami.

Ngakutshatsha kahle nge
 sandla ngakusalela kumina e
 mathangeni, sagonana sati salala
 buthongo. Kuthe

Kuthe kusemnyamanga, nga-

ruka mina ngathatha imbita ye
madi ekhwethu ngaya efulem.

ngayibeka ke imbita, ngayo-
geta ngedasi la kugetwa hona,
ngabinca ngathi du, ngasengu
helela ngithwala.

Sohi ke sihathi lesi ngiya
thuthumela. Ngibeke endleleni
kokuthi ngothomba nini.
Ngite ngaphumula kokuba
ngibone ligati ngabona kokuthi
kamu ngisemumun, lisela ali-
tange-lingebe!

Bahleke, ke. Sathi nomumwe
abuhume.

Babuhume babuhume; Kuba
kukhale kose ngoba amuho
nowonakeleyo.

Libonge, ke, liqhikita
Lithi, "Ningiphathe kahle, ke,
tingane.

Ningejwayeli, ke. Yiliqala
leli. Ma bephinja beimbata

bangam benn, ningavumi. Kota ku
sho mina.

Bafwana laba ningabejwayeti
kokuba bate banitholele. Yimasela,
nabo bayafunjisana ngale. Banga
nigona.

Futshi umunw ukutshanya ka-
hulu ma ungambonisi wena ko
kuthi uyamvumela. Ungamvu
weh ufwana. Utokwala ma
umtsita. Afum sihawu saho.

Ufwana utshanya inombi netatiyo.
Nengaphani ngetomo tejise. Inombi
nemehlulayo. Kuyeke kokuba u-
fwana ate axoxe ngawe kunaba
mwe atshi "Wethu, ngitofike ngi-
yidle nohlanje." nempela afike
akudle.

Ma nye nohla Bafwana
kubhe kubhe timyangga neti
mbili ungaphinjelanga kuzena.
Kuletimyangga netombi, wejela
kokuba ubone kabhe kokutshi.

100*

480

480

Ends 480

alivela nga lithonsi, K13/27

ma Buya athi yiya kuye
tingakapheli, wak. Ungamiiki
mlomo. Ungavumi kokuba
akwejwayele. Funa uphela si
thudi kuzena.

Tinyanga leti netimbili, we-
dela ko kuba ubone ngale ya-
kucala, kokuthi awelulungu
ngoti yini. Kweyesibili, ke we-
dela ko kuba kuciniseke kokutshi
awungahutshi.

Bunombi yino nemnani
ngoba ma utiphethe kahle, uyi-
nombi yekhweni, uba nesit-
shudi. Awungangelwa yi-
tinywana tohe leti. Boho ba-
hisa bayati kokutshi utiphethe
kahle. Ma befuna wena, beta
ngathetho. nezihlo amwedela
ligama ekhathi kwelibandla,
kutshiwe libanibani watala
nombi ngempela.

END. S 480